

DIMITRIE PETRINO – „BARDUL BUCOVINEI”, DESCENDENT DIN HURMUZACHI

LUCIA ȚURCANU

Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu”

E-mail: lucia.turcanu@gmail.com

Dimitrie Petrino – “The Bard of Bukovina”, a Descendant of Hurmuzachi

(Abstract)

The nephew of Eudoxiu Hurmuzachi, Dimitrie Petrino was one of the most controversial figures in the history of Romanian literature. Protected by Vasile Alecsandri during his debut, Petrino would later attack him harshly; agreed by the “Junimea” Society, he publicly denied any affinity with the ideology of this group; becoming director of the Central Library in Iași, he wrote a report against Eminescu, his predecessor in this position. Beyond these animosities, Dimitrie Petrino was described at the time as “the bard of Bukovina” and praised both for the lyricism of his early poems and for the trenchant civic attitude of the verses dedicated to Bukovina. Proof of this can be seen in the reviews of his poetry, as well as in the letters and obituaries published in the press immediately after his death.

Keywords: Dimitrie Petrino, bard, tribune, Bukovina, poetry, lyricism, civic engagement.

(Rezumat)

Nepot de soră al lui Eudoxiu Hurmuzachi, Dimitrie Petrino a fost una dintre cele mai controversate figuri din istoria literaturii române. Protejat de Vasile Alecsandri în perioada debutului, îl va ataca dur mai târziu, agreat de Societatea „Junimea”, va dezmințe public orice afinitate cu ideologia acestei grupări, ajuns la conducerea Bibliotecii Centrale din Iași, întocmește un raport împotriva lui Eminescu, predecesorul său în această funcție. Dincolo de aceste animozități, Dimitrie Petrino a fost calificat în epocă drept „bardul Bucovinei” și apreciat atât pentru lirismul poemelor sale de începuturi, cât și pentru atitudinea civică tranșantă din versurile dedicate Bucovinei. Drept dovadă servesc atât recenziile la plachetele sale de versuri, cât și ferparele și necrologurile publicate în presă imediat după moartea poetului.

Cuvinte-cheie: Dimitrie Petrino, bard, tribun, Bucovina, poezie, lirism, angajare civică.

Dimitrie Petrino (1838–1878), nepot de soră al lui Eudoxiu Hurmuzachi¹, a fost una dintre cele mai conflictuale personalități din perioada aflării la Iași (1874–1877) a lui Mihai Eminescu (al cărui rival a fost) și, probabil, una dintre cele mai controversate figuri din întreaga istorie a literaturii române. Dan Mănuță îi face o prezentare pe cât de succintă, pe atât de grăitoare în *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*: „Pătimaș, orgolios, deosebit de susceptibil, s-a arătat foarte schimbător în relațiile sale: membru al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, a repudiat-o apoi cu vehemență; partizan al principiilor junimiste, le-a combătut ulterior violent; admirator al lui V. Alecsandri, l-a atacat pe urmă în versuri suburbane; prieten cu I. Negruzzi, l-a provocat mai târziu la duel”². Și Eugen Lungu, în antologia *Poeți de pe vremea lui Eminescu*, amintește de destinul zigzagat al poetului născut la Rujnița, Soroca (în 1838 sau 1836), descendent din vița Hurmuzachi: „Apreciat de Maiorescu, susținut de Alecsandri, promovat de Kogălniceanu, reeditat postum de G. Sion, dar și de marele N. Iorga, acest poet de prin părțile Cernăuțului, împins de o demonică aplecare a caracterului său, pare că a făcut totul pentru a se «descalifica» în ochii celor care și-au oferit ajutorul și susținerea. Apărut în plină epocă romantică la noi, Petrino e un romantizant nu numai prin scrieri, ci și prin linia destinului său, al cărei zigzag e tras în mare parte nu de circumstanțe, ci de mâna lui nervoasă și adeseori nesigură pentru viitor și perspective. Astfel, partea cea mai captivantă a operei sale pare a fi însăși viața sa, personajul central al căreia e compilat parcă după palpitante rețete hugoliene”³.

Scurta viață a lui Dimitrie Petrino (moare la vârsta de 40 de ani, bolnav de ftizie) a fost, într-adevăr, plină de momente tensionate și de sinuozități: a călătorit mult în Italia și Germania, tocându-și averea la chefuri și curse de cai; s-a căsătorit împotriva voinței familiei cu Victoria Buchental, care moare prematur; s-a stabilit apoi la Iași (1875), începând colaborarea cu „Junimea” și „Convorbiri literare”; a fost numit de Titu Maiorescu director la Biblioteca Centrală din Iași, în locul lui Eminescu, făcut între timp revizor școlar; l-a deferit pe Eminescu tribunalului

¹ În articolul „Suvénire despre poetul D. Petrino”, publicat inițial în „Revista nouă”, în 1891 și reluat în volumul D. Petrino, *Poeme*, cu titlul „În loc de prefață”, publicat la Editura Librăriei Școalelor „Frații Șaraga” din Iași, în 1894, G. Sion amintește de originile poetului: „Tatăl său, Petraki Petrino, proprietar bogat din Basarabia, nicidecum înrudit cu alți Petrino care mai sunt în Bucovina, luase în căsătorie pe fiica cea mare a legendarului Eudoxe Hurmuzaki (tatăl), cunoscut mai bine sub numele de patriarchul familiilor nobile românești din Bucovina. Mumă-sa, Eufrosina, soră a regretaților și neuitaților frați Constantin, Eudoxiu (istoricul), George și Alexandru, fusese un ideal de inteligență, de grație, de distinsă educațiune și de înaltă educațiune spirituală. Strămutată din casa părintească, care era un foculariu de intelectualitate, în satul Rujnița din câmpiile părginite ale Basarabiei, acolo ea-și duse cu abnegațiune cei mai frumoși ani din tinerețile sale, iar la anul 1836 dete naștere primului său copil, Dimitrie, viitorul poet, cu care trebuia să se mândrească Bucovina”. Cf. Gheorghe Sion, „Suvénire despre poetul D. Petrino”, în „Revista nouă”, anul IV, nr. 2–3, 1891, pp. 46–54; Idem, „În loc de prefață”, în vol. D. Petrino, *Poeme*, Iași, Editura Școalelor „Frații Șaraga”, 1894, p. 3.

² *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900* (în continuare se va cita: *Dicționarul literaturii române*), București, Editura Academiei R.S.R., 1979, p. 677.

³ *Poeți de pe vremea lui Eminescu* (în continuare se va cita: *Poeți de pe vremea lui Eminescu*), antologie de Eugen Lungu, ediția a 3-a, Chișinău, Editura Cartier, 2016, pp. 112–113.

printr-o învinuire falsă cum că acesta și-ar fi însușit o parte din cărțile și din mobilierul bibliotecii (poetului i s-a făcut dreptate, cărțile găsimdu-se în alte rafturi); fără a avea pregătirea necesară, l-a suplinat pe A. Vizanti la Catedra de limbă și literatură română a Universității din Iași; cu toate că a fost protejat și promovat de Vasile Alecsandri, l-a atacat ulterior etc. La moartea sa însă, „era deplâns și absolvit de culpe” (Eugen Lungu) chiar de cei pe care i-a vexat fără urmă de regret în timpul vieții.

Opera lui D. Petrino cuprinde trei categorii de texte: poezii lirice; poeme ample; discursuri. Urmărindu-se cronologia apariției cărților sale sau a publicării unor texte în presă, se poate face conexiunea între scrieri și determinativele care i-au fost atribuite autorului sau atitudinea mediului literar față de acesta.

Debutul și protectoratele

D. Petrino publică prima carte de versuri, intitulată *Flori de mormânt*, în 1867 (la un an după debutul în „Familia” al lui Eminescu), la Cernăuți (Tipariu lui Rudolf Echart), marcat de moartea soției sale, Victoria Buchental. Aproape toate poeziile din acest volum, dar și din culegerea de *Lumine și umbre* (Tiparul lui J. Buchowiecki & Comp., Cernăuți, 1870), precum și cele trei poeme mai ample: *Raul* (Tipografia „R. Eckhardt”, Cernăuți, 1875), *La gura sobei* (Tipo-Litografia „H. Goldner”, Iași, 1876) și *Legenda Nurului* (Tipo-Litografia „H. Goldner”, Iași, 1877) sunt „tânguiri” (Eugen Lungu) lirice pe tema pierderii iubite. Petrino reprezintă, după Dan Mănuță, „o iubire spiritualizată prin durere și suferință, ale cărei domenii încep dincolo de rațional”, iar versurile sale „reușesc să închege locurile comune ale liricii vremii într-un tot armonios, exprimat într-o limbă curată și limpede și susținut de o prozodie variată”⁴. „Eu te-am iubit atâta, încât te-aveam pe tine/Drept scop al vieții mele! Căci altul n-am știut!/În cultul meu, iubită, tu numai pentru mine/Să fii ideal vecinic, tu numai ai putut”, se tânguie poetul în versuri lungi de 14–13 silabe, cu cezură și ritm iambic, ca în alt poem să preia structura trohaică a versului doinei: „Unde sunt zilele-acele/Ce-au fost dulci zilele mele,/Când cu inimă de foc/Le-ncepeam cu-o sărutare,/Le sfârșam cu-o desmierdare/Visând vesel de noroc?”.

Imediat după debut, Vasile Alecsandri își va formula admirația pentru creația acestui descendent al Hurmuzachilor, raportându-l la contextul literar al timpului și subliniindu-i singularitatea în contextul geografic căruia îi aparține. Iată ce afirmă „bardul de la Mircești” într-o scrisoare adresată lui Alexandru Hurmuzachi și datată 15 martie 1868: „Iubite Alecu! Am primit, odată cu scrisoarea ta, poeziile nepotului tău. Aceste *Flori de mormânt* sunt gingașe și duioase, căci au rădăcina lor în inima poetului. Le-am citit cu multă plăcere și am găsit în ele adevărate accente sufletești. [...] Iată poezie adevărată, poezie exprimată în limbă armonioasă și limpede. *Bucovina se poate fâli că are poetul său* [s.n. – L. Ț.], căci D. Petrino a cules pe mormântul scumpei sale soții un buchet de cele mai frumoase flori.

⁴ *Dicționarul literaturii române*, p. 678.

Te rog, iubite Alecu, să-i exprimi din parte-mi felicitările cele mai sincere și să-i mulțumești la grațiozitatea ce au avut a-mi trimite precioasa broșură”. În 1872, în *Direcția nouă în poezia și proza română*, T. Maiorescu îl include pe Petrino ultimul în șirul poezilor care reprezintă începutul „acestei nașteri sau renașteri literare”, după Alecsandri, Eminescu, Bodnărescu, Matilda Cugler, Șerbănescu, apreciindu-i „câteva poezii adevărate”, în care „vorbește o simțire adâncă și bine exprimată”. După publicarea poemului *Raul*, „domnul V. Alecsandri”, căruia îi este dedicată scrierea, îi va trimite, pe 20 aprilie 1875, o scrisoare de recomandare lui Iacob Negruzzi, exprimându-și convingerea „că foaia «Convorbiri literare» ar trebui să-i consacre o critică încurajatoare, pe care Petrino o merită ca primul și *singurul* [s. n. – L. Ț.] poet al Bucovinei”. Calificativul „singurul”, care, „probabil, umplea de mândrie pe vanitosul bucovinean”⁵, i-a supraviețuit și poate fi întâlnit (în varianta „unicul”) în una dintre edițiile interbelice ale *Dicționarului universal al limbii române*, de L. Șăineanu: „Petrino (Dimitrie) – *unicul* poet bucovinean: *Lumini și Umbre* (1838–1878)”⁶.

„Bardul” și chestiunea Bucovinei

După debutul cu *Flori de mormânt*, D. Petrino rostește și editează câteva discursuri prin care își manifestă implicarea civică și interesul pentru nedreptățirea și soarta Bucovinei.

După ce îi aduce un elogiu lui Aron Pumnul în *Prolog compus și rostit de Domnul D. Petrino la deschiderea concertului ce s-a dat în 27 ianuarie 1879 spre folosul Fundăciunei Pumnulene* (Cernăuți, Cu tipariu lui Rudolf Echartt, 1869), schimbă perspectiva, în același an, și se arată necruțător față de cionism în *Puține cuvinte despre coruperea limbei române în Bucovina* (Cernăuți, Tiparul lui Bucoviecki și Comp., Cernăuți, 1869). Urmașul Hurmuzachilor critică: – Gimnaziul din Cernăuți și Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, pe care le consideră „institute fermecate, fabrici ce lucrează cu vapor și produc în fiecare lună duzine de autori celebri, poeți, filologi, și tot ce-ar fi mai de trebuință publicului”⁷; – filologiei și poeziei care au, „pe lângă alte multe merite, îndeosebi calitatea de a întrebuița cuvinte abia ieșite din fabrică și care se pot măsura cu cotul”⁸; – „Foaia din Bucovina”, despre care zice că ar „dori din suflet ca această mică broșură să aducă folos Bucovinei, împlinindu-și chemarea ce are,

⁵ *Poeți de pe vremea lui Eminescu*, p. 127.

⁶ L. Șăineanu, *Dicționarul universal al limbii române. A opta edițiune. Revăzut și adăogit la Ediția a VI-a*, București, Editura Scrisul Românesc, f. a., p. 825.

⁷ D. Petrino, *Puține cuvinte despre coruperea limbei române în Bucovina*, Cernăuți, Tiparul lui Bucoviecki și Comp., 1869, p. 10.

⁸ „Poezii noștri introduc forme de tot nouă pentru poezie, căci versurile cele mai lungi sunt prea scurte pentru o idee uriașă pre care ei n-o pot scoate la cap cu una, cu două. De exemplu, iată unele cuvinte foarte armonioase și în poezie bune de întrebuițat: «Obsaerbaeciunile predilaepciunale» – Observările de predilecție./«Fundaciunile cunfaesiunale» – Fundările confesionale./«Argumintaeciunile demustravere» – Argumentele a desvăli”. *Ibidem*, pp. 10–11.

vrând să arăte că străinul în haină de român este străinul cel mai primejdios pentru noi; și că drepturile naționale a acestii țări sunt întărite în istoria templului numai prin limba vorbită de popor de veacuri încoace sub toate fazele de guvern, iară nu prin limbi ce s-ar naște de-acum năinte în institute străine poporului român, ba chiar primejdioase pentru el”⁹.

În cele patru catrene care țin loc de „Introducere” pentru cel de-al doilea discurs din 1869, Petrino își asumă rolul de cântăreț al Bucovinei suferinde: „Cu inima sdrobită, o dulce Bucovină,/Eu plâng, văzând că nime durerea nu-ți alină”.

În 1875, indignat de „serbarea de stat” care se voia organizată cu prilejul celor 100 de ani de la anexarea Bucovinei de către Austria, Dimitrie Petrino ține la Iași, la evenimentul de comemorare a lui Grigore Ghica, *Discurs rostit la serbarea funebră ce s-a ținut în Iași la 1 octombrie 1875, la locul unde Grigore Ghica, Voevod al Moldovei, a fost decapitat de turci în înțelegere cu Austria, pentru împotrivirea sa la răpirea Bucovinei* (Iași, Tipo-Litografia „H. Goldner”, 1875)¹⁰. Aici, poetul se identifică drept „român din Bucovina”¹¹, voce a acestui spațiu înstrăinat¹². Tonul este mesianic prin excelență, unele secvențe amintind de gravitatea lirismului biblic din *Cântarea României* a lui Alecu Russo: „Din Valea Colbului și până la malurile Nistrului, de prin codrii Munților Carpați, din trunchiul fiecărui brad care a fost martur al urgiilor acestui secol de desonor, din fiecare lan ce produce pâinea de toate zilele și care-i adăpat cu sudoarea unui popor subjugat, din fiecare izvor ce potolește setea și din fiecare biserică care adăpostește credința și primește ofranda creștinilor pe altarul său, mii de glasuri, topite într-un singur țipăt de indignare, lovindu-se de mormintele eroilor noștri și repetate de un eco

⁹ *Ibidem*, pp. 25–26.

¹⁰ G. Sion evocă momentul în prefața la volumul *Poeme* din 1894: „Era tocmai anul memorabil 1875, când în vechea capitală a Moldovei se găsi cu cale a se face o serbare religioasă comemorativă pentru centenarul decapitării lui Grigori Vodă Ghica, care protestase contra luării Bucovinei. La acea serbare junele Petrino țin un discurs foarte vehement contra politicii austriace, revărsându-și tot focul tinereții în struna iredentismului. Cu acest discurs și cu scrierile ce până atunci publicase, el își făcu un frumos și meritat nume popular în Iași”. Cf. G. Sion, „În loc de prefață”, în vol. D. Petrino, *Poeme*, Iași, Editura Școalelor „Frații Șaraga”, 1894, p. 11.

¹¹ „Românilor! Dați-mi voie și mie, ca român din Bucovina și ca fost cetățean al Austriei până la momentul umilitor și rușinos pentru dânsa, când s-a hotărât serbarea seculară ce s-a celebrat în Cernăuți, în memoria zilei fatale care a răpit Bucovina din brațele Moldovei, să rostesc și eu aice puține cuvinte, fiindcă vin să depun lacrimile sărmanei Bucovine pe mormântul domnului martir Grigorie Ghica, care pentru dânsa și cu dânsa împreună a căzut – el în mâinile ucigașilor săi, ea sub jug străin”. Cf. D. Petrino, *Discurs rostit la serbarea funebră ce s-a ținut în Iași la 1 octombrie 1875, la locul unde Grigore Ghica, Voevod al Moldovei, a fost decapitat de turci în înțelegere cu Austria, pentru împotrivirea sa la răpirea Bucovinei*, Iași, Tipo-Litografia „H. Goldner”, 1875, p. 3.

¹² „Rezemat de piatra acestui mormânt sacru, care cuprinde în sine norocul Bucovinei, asasinat în persoana ultimului său regent legiuit, prin mine astăzi vorbește acel Român peste care a trecut un secol de înstrăinare cu toate urgiile sale, fără a-i fi putut lua nimic din individualitatea sa și care, după ce a înfruntat insultele timpului și acele ale dușmanilor săi cu mult mai umilitoare încă, după ce a învins cu bărbăție tot ce era menit a-i șterge urmele de pe fața pământului, vine astăzi, când degetul veșniciei însamnă pe orologiul istoriei sale sfârșitul unui secol, să vă spuie, că el este dovada supremă, că acei ce în patria lui Ștefan cel Mare au ridicat vicleniei și trădării un monument de rușine săpată în piatră, nu au dobândit în decurs de o sută de ani nici cel mai mic triumf moral”. Cf. *Ibidem*, pp. 4–5.

secular trec astăzi peste hotare, înfrunt pajurile înfipte în trupul Bucovinei, în urma unei convențiuni frauduloase și pătrund până la acest mormânt, unde vă strig, că Bucovina este fiica Moldovei, că ranele ei sunt ranele voastre, că pruncii ce se nasc, cu întâia lor suflare, că moșnegii ce mor, cu ultimul lor suspin, invocă viitorul și că sacrilegiul comis asupra unui domn martir și asupra unei țări răpitate-și cere răzbunarea sa”¹³.

Rânduri ca acestea l-au făcut, probabil, pe Mihail Kogălniceanu, să exclame într-o alocuțiune din 1 februarie 1877: „Onor. D. Visanti a dat peste un bun suplinitor, a dat peste D. Petrino, a dat peste Bardul Bucovinei! A dat peste filomela Bucovinei!”¹⁴.

Dimitrie Petrino își valorifică veleitățile de poet-tribun și în câteva poezii: – în „Întorcerea în țară” (din *Lumine și umbre*, 1870), își suprapune drama individuală pe cea a poporului, pentru a deplânge suferința: „În sfârșit azi încă-odată/Calcă-n tine-al meu picior/ Bucovină adorată./Dar – străin și călător!/După multă, multă vreme./Mai văd cerul tău senin;/Însă inima-mi ce geme/ Nu-și alin-al ei suspin”; – „Dedicarea” (din poemul în trei cânturi *La gura sobei*, 1876, „dedicat amicului meu N. Rosetti-Bălănescu”) de asemenea conține versuri în care este invocată suferința Bucovinei: „O vreme nemiloasă! Dă fiicei a sa mamă,/Și cuibul tinereții dă sufletului meu!/Îți cerem Bucovina! Și bagă bine-n samă/Că tu ești trecătoare, statornic Dumnezeu!”; – există și câteva poeme, neincluse în volume, dedicate destinului dramatic al Bucovinei: – „Adio Bucovinei”, publicat în „Convorbiri literare” (anul IX, nr. 8, 1 noiembrie 1875), în care pot fi remarcate sentimentul dezrădăcinatului și nostalgia pentru locurile natale („Pe-ale Molnei triste maluri/Unde turburele-i valuri/Mai despart de România pe-o iubită/ fiică-a sa./Mă opresc în treacăt încă/Și cu dragoste adâncă/Vin să-ți jur, o, Bucovină, că în veci/nu te-oi uita!”); – „Hora Bucovinei”, inclusă de Vasile Gr. Pop în *Conspect asupra literaturii române și scriitorilor ei, de la începuturi și până astăzi, în ordine cronologică* (partea II, București 1876), unde este sugerată ideea unității naționale: „Este hora strămoșească/La români adevărați,/Ce-ntr-o țară românească/Deopotrivă suntem frați”.

Săgeți

Supranumele „bardul Bucovinei”, pe care Mihail Kogălniceanu i l-a atribuit generos lui Dimitrie Petrino, „ar fi rămas pentru istorie una din «cărțile de vizită» ale bucovineanului”¹⁵, dacă acesta nu și-ar fi dăruit reputația prin scandalul cu destituirea lui Eminescu de la bibliotecă, din 1875. Drept replică, Eminescu îl „nimicește în versuri” pe Petrino, scriind, între 1876 și 1878, patru sonete:

¹³ *Ibidem*, pp. 7–8.

¹⁴ Iacob Negruzzi susține că Dimitrie Gusti este cel care i-a dat „poreclă”: „Puțin timp după aceea, murind «bardul Bucovinei», precum Petrino fusese poreclit de Dim. Gusti, publicul l-a dat uitării și nici eu nu voi mai vorbi despre dânsul”. Cf. Iacob Negruzzi, *Amintiri din „Junimea”*, București, Editura Viața Românească, 1921, p. 225.

¹⁵ *Poeți de pe vremea lui Eminescu*, p. 112.

„Moruzi-Bey fiind în bune toane”, „Mă-ntreb în sine unde este slava”, „Le Baron de Trois-Étoiles” și „Petri-Notae”, în care „își concentrează întâi batjocura asupra ascendenței victimei” („Arhontolog devine trăistaru/Și neamul lui, purtat pe la icoane,/Uită de mult c-odată, cu plocoane,/El la Moruzi străjuia hambarul.//Din țara ta gonit de lungi mizerii,/Tu, venetic, crezut-ai în părere-ți/C-un titlu fals pe noi c-o să ne sperii...”), apoi se referă la impostura acestui poet „ruinat, care își găsește adăpost în Bucovina, se dă drept martir și vine să versifice pe meleagurile noastre” („Împresurat de creditori se vede/Și neputând plăti cu rele rime,/Te-ai strecurat pe la Cordon, sublime,/Să ne-asurzești cu versuri centipede.//Presupunând că nu te știe nime./Că ești martir ai vrut să faci a crede”)¹⁶. Va face aluzie la el și mai târziu, în 1881, în „Scrisoarea II”: „Noi avem în veacul nostru acel soi ciudat barzi,/Care-ncearcă prin poeme să devie cumularzi”.

Nici cu Societatea „Junimea” nu a fost în cele mai bune relații. Recomandat de Vasile Alecsandri, în 1875, lui Iacob Negruzzi, pentru „încurajare și amicie” în „Junimea” și colaborare la „Convorbiri literare”, epatantul Petrino dezmente public, în scurt timp, că ar împărtăși ideile societății ieșene, printr-o scrisoare datată 19 martie 1876 și publicată în „Românul”, în 21 martie. Argumentul forte al neaderării sale la ideologia junimiștilor ar fi acțiunile ostile ale acestora față de „dezvoltarea noastră națională”, pe de o parte, și „misiunea” pe care o are autorul scrisorii „ca român din Bucovina”. Asistăm, așadar, la asumarea deplină a statutului de tribun al acestui spațiu nedreptățit de istorie: „Cred că momentul când am venit în România, și misiunea [pe] care am avut-o, ca român din Bucovina, față cu mormântul unui martir al cauzei naționale, sunt o garanție îndestulătoare că n-aș fi fost niciodată capabil a face parte dintr-o societate cu idei divergente. [...] de vreme ce numita asociațiune urmărește tendințe politice și ostile dezvoltării noastre naționale, veți înțelege, d-le redactore, că, atât ca autor român, cât și ca patriot, pentru a fi în armonie cu propria mea convicțiune și cu misiunea ce o am ca român din Bucovina, fiind un protest viu al deznaționalizării române, nu pot să nu declar în public că niciodată n-aș fi putut să fac parte din acea societate”¹⁷. Vasile Alecsandri îl susține și de această dată, căutând motivele acestui comportament în influențe externe. Iată ce scria în 28 martie 1876: „Scrisoarea adresată de d-l Petrino ziarului «Românul» m-a cuprins de mirare. Cum se poate ca un om inteligent să răspundă cu asemenea manieră amabilităților cu care a fost întâmpinat la venirea sa în Iași de către societatea «Junimii»? Și el a căzut în capcana grosolană ce caută să întindă oamenii ostili acestei societăți? Și el crede în stafia direcției nouă, inventată pentru spaima copiilor și a idioților?”.

La scurt timp însă, nu va fi cruțat nici protectorul. În 1878, Alecsandri publică în „Timpul” poemul „Epistolă generalului Florescu”. Dimitrie Petrino îl atacă pe susținătorul său de altădată printr-o poezie, publicată în „România liberă”. Ulterior, în 20 februarie 1878, Alecsandri îi scrie, dezamăgit, lui Iacob Negruzzi: „Am fost totdeauna foarte bun pentru acest domnișor și l-am încurajat mult în

¹⁶ Petru Creția, „Ciclul Petrino”, în „România literară”, anul XXV, nr. 24, 19–25 august 1992, p. 7.

¹⁷ „Românul”, anul XX, 21 martie 1876, pp. 2–3.

drepturile sale literare. Mă așteptam să fiu lovit de copita lui într-una din zile și, în adevăr, așteptarea mea nu a fost înșelată”. Peste două luni, în 30 aprilie 1878, ingraturul poet din vița Hurmuzachi se stinge, fiind înmormântat la Cimitirul „Șerban Vodă” din București. Din cortegiul funerar făceau parte câteva dintre personalitățile care i-au fost alături în diverse momente ale vieții: M. Kogălniceanu, C. A. Rosetti, V. A. Urechia, G. Sion¹⁸.

Reabilitarea

Reabilitarea lui Dimitrie Petrino se produce odată cu moartea lui. Revista „Convorbiri literare” a semnalat printre primele moartea poetului: „Aflăm din București că Dimitrie Petrino, cunoscut publicului român prin un șir de poezii ce a publicat, a încetat din viață în zilele aceste. Dimitrie Petrino era fiu al Bucovinei și unicul poet al ei. De aceea poeziile sale – un răsunset de peste Molna – aveau pentru noi românii un preț deosebit”¹⁹. Într-o scrisoare din 2 mai 1878, adresată lui Iacob Negruzzi, Vasile Alecsandri îi deplângea sfârșitul prematur: „Moartea lui bietul Petrino – într-un spital! – m-a surprins și întristat foarte mult. El avea un caracter nenorocit, în adevăr, dar nu lipsea de talent și sunt încredințat că talentul său s-ar fi dezvoltat până la o culme destul de înaltă, dacă împrejurările vieții sale ar fi fost mai blânde. Dispărerea lui din pleiada junilor literatori lasă o lacună destul de simțitoare”. „Familia” îl evoca în tonalități dintre cele mai patetice: „Un distins literat român, unul dintre cei mai talentați poeți ai Parnasului național, bardul Bucovinei, poetul Dimitrie Petrino nu mai este!”; „Bucovina a îmbrăcat doliu, căci a pierdut pe un devotat fiu al ei; națiunea română plânge, căci s-a frânt o decoare a sa – și Muzele jelesc, căci un uns al lor a încetat din viață”; „Dimitrie Petrino, descendintele unei vechi familii boierești din Bucovina, a dat curând proba de talentul său poetic”; „Petrino era unul din cei mai bine inspirați poeți români. Sentimentul profund caracteriza poeziile sale. La acesta se mai adăuga o bogăție de idei, fantasia fermecătoare, însoțite de o ageră facultate meditativă. Ca fond și ca formă, lucrările sale poetice ocupau un loc distins în literatura noastră”²⁰.

Interesează, în primul rând, reacția lui Mihai Eminescu la moartea celui care i-a intentat proces pe nedrept. În necrologul publicat în „Timpul”, Eminescu îi aprecia meritele de poet, tratându-i cu indulgență caracterul perfid: „Precum merg lucrurile la noi, unde orice talent, fie poetic, fie artistic în genere, e atras în vârtejul jucăriilor politice, tot astfel s-a întâmplat că și Petrino a fost ademenit prin făgăduințe, târât în vârtejul vieții politice și tot prin instigațiile coteriei politice care îl captivase, a fost împins la publicarea mai multor lucruri ce erau mai prejos de demnitatea unui adevărat talent. În această vreme a publicat două poeme, din care una: «La gura sobei» e bună, cealaltă, «Legenda Nurului», e slabă. Cea din urmă

¹⁸ Petre V. Haneș, „Poetul basarabean-bucovinean D. Petrino”, în „Viața Basarabiei”, anul 11, nr. 5–6, 1 mai 1942, pp. 79–91.

¹⁹ „Dimitrie Petrino”, în „Convorbiri literare”, anul XII, nr. 2, 1 mai 1878, p. 42.

²⁰ „Dimitrie Petrino”, în „Familia”, anul XIV, nr. 35, 7/19 mai 1878, p. 8.

poezie a sa a fost publicată în «România liberă» și cuprinde o persiflare a unei poezii a lui Vasile Alecsandri, încât se vede că înrăurirea noilor săi amici îl dusese din rău în mai rău. Dar, în sfârșit, de *mortuis nil nisi bene*. Talent a avut, poet era! Cât despre celelalte calități ale caracterului, nu a inteligenței, ele astăzi nu mai sunt. E bine chiar că de la cei mai mulți oameni cari se deosibesc întrucâtva de turma cea mare și neagră, de turma celor răi și mărginiți totodată, nu rămân în urmă decât faptele inteligenței”²¹.

La câțiva ani după moarte, volumul Dimitrie Petrino, *Poeme*, publicat în 1894 în „Colecțiunea «Șaraga»”, la Editura Librăriei Școalelor „Frații Șaraga” din Iași, cu prefața „Suvénire despre poetul D. Petrino”, de G. Sion, îl readuce în atenția publicului pe D.imitrie Petrino. „Junele Petrino, relatează G. Sion, era brun de culoare, avea trăsături regulate, ochi negri scânteietori, surâsul grațios, înfățișarea expansivă, figura nobilă și drăgălașă, talia nu prea înaltă, dar corp robust, vioiciune neastâmpărată. După ce prinse gust de literatura română, entuziasmat totdeauna de unchii săi Hurmuzăchești, după ce-și adună mai toate operele autorilor români, se pune a le studia cu pasiune; iar când memoriza și recita bucăți din Alexandrescu, Alecsandri, Bolintineanu, Mureșianu și alții în entuziasmul său se transfigura și avea toată stofa unui actor perfect. Încetul cu încetul și pe furiș, el se iniția cu mecanismul versificațiunii, așa că într-o dimineață, intrând în salonul unde maică-sa nutrea și îngrijea un stol de păsărele exotice, pentru care avea predilecțiune, după ce-i sărută mâna, îi zise: «Mamă, află că și eu sunt poet, astă-noapte am făcut versuri și am să mai fac»”²². Altă ediție, *Poesii alese (Din „Lumini și umbre”)*, apare în 1908. Nicolae Iorga, îngrijitorul ediției, apreciază lirismul versurilor din prima carte a lui Petrino, concluzionând: „O asemenea tânguire, de o simplitate așa de măreață, se întâlnește în puține literaturi și, când o avem, trebuie să o cunoaștem, pentru a ne pătrunde de nesfârșita duiosie a sufletului acestui rănit de moarte, dar «condamnat la viață», – măcar pentru acei câțiva ani care ne-au dat mărturisirea amară și disperatul strigăt al stingherului către aceea care nu mai putea să-l audă măcar în cuprinsul îngust al bucuriilor și durerilor noastre”²³.

Astfel, dincolo de viața sa tumultoasă, de scandalurile pe care le-a provocat și ofensele pe care le-a adus chiar celor care l-au susținut, Dimitrie Petrino rămâne în istoria literaturii române mai ales ca un „bard” al suferinței.

BIBLIOGRAFIE

1. Creția, Petru, „Ciclul Petrino”, în „România literară”, anul XXV, nr. 24, 19–25 august 1992.
2. *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, București, Editura Academiei R. S. R., 1979.
3. „Dimitrie Petrino”, în „Convorbiri literare”, anul XII, nr. 2, 1 mai 1878.

²¹ Mihai Eminescu, „Necrolog”, în „Timpul”, 4 mai 1878, p. 4.

²² D. Petrino, *Poeme*, Iași, Editura Școalelor „Frații Șaraga”, 1894, p. 4.

²³ Nicolae Iorga, „Prefață”, în vol. D. Petrino, *Poesii alese (Din „Lumini și umbre”)*, Vălenii de Munte, Tipografia „Neamul Românesc”, 1908, p. 12.

4. „Dimitrie Petrino”, în „Familia”, anul XIV, nr. 35, 7/19 mai 1878.
5. Eminescu, Mihai, „Necrolog”, în „Timpul”, 4 mai 1878.
6. Haneș, Petre V., „Poetul basarabean-bucovinean D. Petrino”, în „Viața Basarabiei”, anul 11, nr. 5–6, 1 mai 1942.
7. Negruzzi, Iacob, *Amintiri din „Junimea”*, București, Editura Viața Românească, 1921.
8. Petrino, D., *Flori de mormânt*, Cernăuți, Tipariu lui Rudolf Echartd, 1867.
9. Idem, *Prolog compus și rostit de Domnul D. Petrino la deschiderea concertului ce s-a dat în 27 ianuarie 1879 spre folosul fundăciunei Pumnulene*, Cernăuți, Cu tipariu lui Rudolf Echartd, 1869.
10. Idem, *Puține cuvinte despre coruperea limbei române în Bucovina*, Cernăuți, Tiparul lui Bucoviecki și Comp., 1869.
11. Idem, *Lumine și umbre*, Cernăuți, Tiparul lui J. Buchowiecki & Comp., 1870.
12. Idem, *Discurs rostit la serbarea funebră ce s-a ținut în Iași la 1 octombrie 1875, la locul unde Grigore Ghica, Voevod al Moldovei, a fost decapitat de turci în înțelegere cu Austria, pentru împotrivirea sa la răpirea Bucovinei*, Iași, Tipo-Litografia „H. Goldner”, 1875.
13. Idem, *Raul*, Cernăuți, Tipografia „R. Eckhardt”, 1875.
14. Idem, *La gura sobei*, Iași, Tipo-Litografia „H. Goldner”, 1876.
15. Idem, „Domnule redactore...”, în „Românul”, anul XX, 21 martie 1876, pp. 2–3.
16. Idem, *Legenda Nurului*, Iași, Tipo-Litografia „H. Goldner”, 1877.
17. Idem, *Poeme*, cu prefață de G. Sion, Iași, Editura Librăriei Școalelor „Frații Șaraga”, 1894.
18. Idem, *Poesii alese (Din „Lumini și umbre”)*, cu prefață de N. Iorga, Vălenii de Munte, Tipografia „Neamul Românesc”, 1908.
19. *Poeți de pe vremea lui Eminescu*, antologie de Eugen Lungu, ediția a 3-a, Chișinău, Editura Cartier, 2016.
20. Șăineanu, L., *Dicționarul universal al limbei române. A opta edițiune. Revăzut și adăogit la Ediția a VI-a*, București, Editura Scrisul Românesc, f. a.